

СТАНОВИЩЕ

**за дисертационния труд на АНЕТА АТАНАСОВА ТУМБЕВА на тема
“ЕКЗИСТЕНЦИАЛНАТА АНАЛИТИКА НА ХАЙДЕГЕР В СЪВРЕМЕННАТА ВИЗИЯ ЗА
ЧОВЕКА” за присъждане на ОНС “доктор по философия” в ПН 2.3. Философия, “История
на философията”, ЮЗУ “Неофит Рилски”**

от доцент д.н. ТАТЯНА БАТУЛЕВА – Институт по философия и социология към БАН

Представеният от Анета Тумбева дисертационен труд е в обем от 221 с.; състои се от увод, пет глави, заключение и литература, съдържаща 88 заглавия на български, руски и английски език. В него дисертантката прави опит за анализ на специфичните прочити на Хайдегеровата екзистенциална аналитика, на нейните интерпретации и трансформации – проект, който както с неминуемо съпътстващите го трудности, така и с актуалността си, заслужава уважение и подкрепа. Но формулираните от Тумбева задачи не свършват с това. Тя основателно изхожда от предпоставката, че Хайдегеровият труд “Битие и време” из основи променя философското теоретизиране за човешкото съществуване и, по думите на Валентин Канавров, преобръща Европейското метафизическо философстване“, предизвиквайки неговото “охайдегеряване”. По силата на това си поставя за цел, наред с маркирането на отрицателните екзистенциали като граници на Dasein, да дефинира нови, допълващи техния регистър спрямо екзистенцията, схващана като битие-в-цялост. Според Тумбева този по-богат, разгърнат спектър на екзистенциалите ще даде възможност да се представи “съвременната визия за човека и новите ѝ проекции за цялостното и пълноценно човешко съществуване”. Тя обръща поглед към екзистенциалната проблематика в трудовете на водещи съвременни философи, с което залага основите на едно многопластово изследване: първо, то визира прочита на екзистенциалите от страна на избраните от нея автори, техния “нов живот” в контекста на собственото им творчество, рецепциите и отгласкванията, съответствията с “оригинала” но и дистанцирането от този “оригинал”; и второ, логиката на извършената от нея селекция, избора на едни или други проекции и ситуирането им в някакво общо поле, даващо основание за формулировката “съвременна визия за човека”, която да щрихира неговото място в света и насоките към Perfectio.

Положителна страна на труда е, че не само търси рефлексии на екзистенциалите, но и прави опит творчески да набележи техни трансформации, разкриващи телоса на човешкото съществуване. Така например, тя търси сходства в структурите на отрицанието в идеите на Киркегор, Камю и Сартр, за да открие отрицателните екзистенциали, застрашаващи

уникалността на Dasein и свеждането му до Das Man в срещата с Другия, с безликото и чуждостта. Сполучливо очертава границата, в която погнусата и отегчението като автодеструктивни аспекти на екзистенцията и пропадане в неавтентичността овъзможняват положителни екзистенциали в лицето на любовта, свободата и телоса като път към целостта.

Препоръките, които ще направя, следва да се приемат като повод да се очертае полето на бъдещи разработки, евентуални предизвикателства и стимули. Те започват със заглавието. Формулировката “съвременна визия” е прекалено обща, нуждае се от повече прецизиране. Не по-малко едропанелно звучат и формулировки от рода на “човешкото съществуване – разгледано и представено откъм екзистенциалните, персоналистките, постмодерните идеи на философите от XX и XXI век”. Авторката на дисертационния труд се е опитала да очертае параметрите на една съвременна човешкост чрез избраните от нея автори и екзистенциали в техните продължения и “втори живот” в пулсирането между отрицателното и положителното, деструктивното и креативното. Според нея различните гледни точки към екзистенциалната аналитика “дават полето за събиране на различните идеи” като визия за човека. Но полето, за което става дума, е едно до голяма степен изкуствено създадено общо пространство, в което са ситуирани с недостатъчно ясна мотивация автори, направления и теории и проецираните в него топоси са маркирани така, че съдържания, релевантни за някои от тях понякога неусетно се прехвърлят към други. Може би по-удачно би било да се експлицират различните прочити, които те получават, както и спецификата на онзи граничен момент на преход от отрицателен до положителен екзистенциал, който авторката основателно подчертава, но като цяло без да потърси неговите конкретни прояви. Сякаш прилежен ученик се е опитал да сглоби елементите на пъзел, всички еднакво атрактивни, в една не по-малко атрактивна картина, но така и не е успял да го стори. Това, разбира се, не пречи да се любуваме на появили се частични напасвания, въпреки че крайната цел – една убедителна в своята хармоничност обща картина, в която всеки елемент е част от едно органично цяло, няма как да бъде достигната.

Като се фокусира върху конституиращите елементи на аналитиката (бъденето-в-света, грижата, съвестта, смъртта, историчното, делничното), Тумбева иска да покаже и отгласването от дъното, прехода от неавтентично съществуване към нови възможности и потенци; затова се опитва да набележи екзистенциали, родени от прочита на екзистенциалната проблематика от страна на избрани от нея автори, които да определят някакъв общ знаменател и ги открива ги в любовта, свободата и Телоса. Нещо, което би допринесло за обединяването на тези прочити е проследяването на цялостните вътрешни преходи от негативни към позитивни екзистенциали у

авторите. Например, като се позовава на произведения от първия цикъл в творчеството на Камю, тя извежда абсурда като негативен екзистенциал, но пренебрегва неговата позитивна проекция – бунта и солидарността на “ние сме”; също така пропусната е пророческата визия на Камю за бъдещите лица на абсурда, с които съвременното човечество е принудено да се справи. Или по повод свободата като положителен екзистенциал би било уместно да се разгърне нейното друго лице – отговорността, концепт, който, тъй като присъства у повечето от селектираните автори, би оправдал обобщената формулировка “съвременна визия за човека”. Подобно разгръщане: у Дерида (деконструкцията като другото лице на отговорността); Левинас (неочакващо отговор хипостазирание в Другия); Камю (отговорност тук и сега в един лишен от Бог свят) и т.н., към което да се добавят Йонас (метафизиката като пазителка на основанията и извор на отговорността) и Рикьор (реципрочност в дисиметрията) би обогатило изведените от нея параметри на насочеността към *Perfectio*. То, освен това, отлично се съвместява и с връзката с Другия, и с овъзможностената свобода и Телоса. Освен това, няма как “диагностицирането на човешкото и проектирането на съвременния човек” да мине без други две възможни проекции: едната, отрицателна, е свързана със срещата с нечовешкостта и нейните нови, перфидни, ипостаси; и втората, положителна, тази на солидарността, която е спасение от едноизмерното съществуване и опозиция на тотализиращата тоталност. Още повече че “следи” и от двете могат да бъдат открити у повечето от избраните автори, отново заради връзката с темата за Другия и другостта. Това би допринесло за очертаването на едно наистина единно поле, свързващо Хайдегеровото “хуманизмът не мисли достатъчно високо *humanitas* на човека” и тезата на Дерида, че човек е свой собствен край, своя собствена цел, но цел, достигаща отвъд неговата човешкост (с възможности за интерпретация и в позитивен, и в отрицателен аспект.)

Дисертантката има статии по темата, както и участия в една международна и няколко национални конференции. Авторефератът отразява адекватно съдържанието на дисертацията. Като имам пред вид качествата на предложения труд “Екзистенциалната аналитика на Хайдегер в съвременната визия за човека”, както и заложените в него възможности за бъдещи развития, убедено ще гласувам на Анета Атанасова Тумбева да бъде присъдена ОНС “доктор по философия”.

Доцент дн Татяна Батулева

01. 12. 2019